

Turzovská „magna charta“ oslavuje

Vo štvrtok 21. februára pred 420 rokmi (1602) vydal zemepán Juraj Turzo dedičnému richtárovi Adamovi Bonecovi z Turzovky privilégium, pre ktoré sa v regionálnej historiografii vžil pomenovanie lokačná listina. Dovolili sme si ju označiť parafrázou na významný dokument z anglických dejín kvôli jej významu pre dejiny Turzovky i celého kysuckého regiónu. Ide o jediný známy dokument tohto druhu na Kysuciach, obsahuje metačnú časť, ohraničujúcu oveľa väčšie územie ako je len súčasný kataster Turzovky. V aktuálnom vydaní Spolkového hlásnika prinášame dokončenie článku z minulého čísla.

Udelením listiny vytvoril právny rámec pre trvalé usadenie sa lokátora a 40 valachov s rodinami na presne vymedzenom území, ktoré im v privilégii daroval a ktoré mali oni klčováním a kultivovaním zveľadovať. V minulosti prevládala mylná predstava, že Turzo vydaním listiny usadil v novej lokalite 40 valachov. Ale také jednoduché to nebolo. Ľudia boli podnikaví a vynaliezaví. V listine dostali 12-ročné oslobodenie od všetkých daní a poplatkov, aby mohli vybudovať dedinu, postavíť kostol a pod. Jedinou povinnosťou bolo každoročne na jar od 20 oviec odvádzať na Bytčiansky zámok jedného barana. Od roku 1615 boli však voči svojej vrchnosti povinní odvádzať poplatky i naturálie podobne, ako poddaní v iných, starších sídlach panstva. Lenže viacerí využili obdobie „daňových prázdnin“ a po ich uplynutí sa pohli ďalej, do nových dedín, kde mohli výhody využívať naďalej. Nie inak tomu bolo aj v našom prípade. Príkladom môže byť Ján Rudinec, valach, ktorý sa narodil v Nesluši, prišiel do Turzovky a tu sa spomína v rokoch 1609 – 1619. Neskôr sa presunul do novovybudovanej Vysokej, kde potom zastával aj funkciu richtára. A boli aj ďalší. Takže 40 valachov v roku 1602 určite do Turzovky neprišlo, v roku 1607 ich bolo 15, v roku 1619 pramene spomínajú len 29 osadníkov. Dôvodom vydania listiny bola teda snaha zemepána

PEČAŤ JURAJA TURZA

uľahčiť vybudovanie novej dediny, ktorá mu bude v budúcnosti prinášať (nielen) hospodársky profit.

Ak sa krátko vrátíme k udelenému územiu, môžeme si všimnúť dve zaujímavosti. Prvou bolo **zväčšenie teritória posunutím vzájomnej hranice s Budatínskym panstvom z riečky Predmieranky** o niečo ďalej na východ. Novou hranicou sa stala riečka **Olešnianka**. Treba však dodať, že toto sa stalo už v roku 1601 na základe dohody medzi Jurajom Turzom a Mojžišom Suňogom a o rok neskôr sa táto nová situácia premietla aj v znení lokačnej listiny. Nemenej zaujímavou skutočnosťou bolo, že v listine je presne opísaná len východná hranica novej obce voči Budatínskemu panstvu. Teda tam, kde Turza najviac „tlačila topánka.“ Severné ani západné hranice sa v nej nespomínajú (severnú i západnú líniu tvorila vlastne krajinská hranica Uhorska so Sliezskom a Moravou).

A kto bola tá osoba, osoba adresáta privilégia? Vo všeobecnosti je

známe jeho meno – **Adam Bonec, lokátor** a zároveň prvý dedičný richtár Turzovky. Ale, čo o ňom vieme? Je isté, že táto rodina žila predtým v Dlhom Poli, v nej boli dve usadlosti ktoré sa nazývali Boncova. Písomne sú členovia rodu doložení v druhej polovici 16. storočia. Táto rodina prevádzkovala v Dlhom Poli koncom 16. storočia i mlyn. Adam teda pochádzal zo zámožnejšej rodiny, **v roku 1592 sa spomína ako Adam Dlhopolský zastával dokonca funkciu dlhopolského richtára**. Nepochybne to musel byť skúsený muž, ktorý u svojej vrchnosti musel požívať dôveru, keď mu panstvo zverilo zodpovednú úlohu vytvoriť novú dedinu a osídliť ju novými osadníkmi. Dedičné richtárstvo však Adam pred rokom 1607 zrejme predal Jurajovi Srubanovi, ktorý taktiež pochádzal z Dlhého Poľa. V urbári z toho istého roku sa spomína v Dlhom Poli ako Adam Kysucký. **Posledný zápis o ňom pochádza z roku 1619** a dozvedáme

sa z neho, že v Turzovke vlastnil celú usadlosť. Prečo Adam Bonec dedičné richtárstvo a s ním spojené úžitky predal, nevieme. Ako vidieť, údajov o osobe adresáta Turzovho privilégia nemáme veľa. Napriek tomu aj to málo, čo o ňom vieme, je pre nás veľmi cenným svedectvom o človeku, ktorý sa priamo staral o prilákanie obyvateľov do novovzniknutej Turzovej dediny.

K formálnemu vyhotoveniu listiny možno povedať, že ide o jednoduché privilégium napísané na pergamente s rozmermi 405 mm (dĺžka) x 275 mm (výška) + plika s výškou 35 mm. Text je písaný v latinskom jazyku v 34 riadkoch úhladným, dobre čitateľným, kaligrafickým typom humanistickej kurzívy s miernym sklonom doprava. **Na privilegijnú formu upozorňuje najmä začiatková iniciála N** v slove Nos (lat. My), ktorá je vyhotovená v štvorcovom tvare s náznakom zdobených pätičiek litery. **Slávnostnejší charakter listiny navodzuje použitie prvého, predĺženého riadku (NOS GEORGIVS THVRZO DE BETHLENFFALWA LIBER BARO)**, v ktorom pisár použil kapitálky, v niektorých prípadoch s ozdobnými ťahmi a slučkami. **Privilégium je uhodnovené jednak pečatou a jednak vlastnoručným podpisom vydavateľa**. Na spečatenie privilégia použili pritlačenú pečať s papierovou clonou. Podľa dátumu bola listina vydaná na Bytčianskom zámku vo štvrtok, 21. februára 1602. Podobných listín vydal Turzo viaceré i na Orave a tej turzovskej sú najviac podobné privilégia pre Hornú Orávku (dnes Harkabuz v Poľsku) z roku 1597 a **najmä Vaňovku** (dnes súčasť obce Hruštín) z roku 1604.

Lokačné privilégium Juraja Turza pre Turzovku z roku 1602 je z hľadiska regionálnej historiografie dôležitým a ojedinelým dokladom na podmienky založenia novej obce. V rámci celých Kysúc je to jediný, dnes zachovaný, dokument svojho druhu. To z nej robí veľmi cenný prameň nielen pre dejiny samotnej Turzovky, ale má nemalý význam aj z hľadiska dejín celého regiónu. Dátum 21. február 1602 by mal poznať každý Turzovčan.

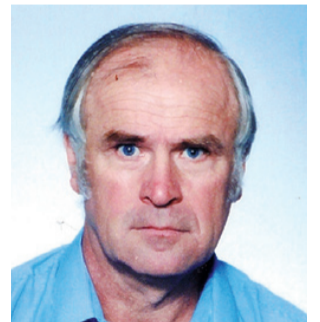
ODHALENIE PAMÄTNÝCH TABÚĽ RODÁKOM

Po niekoľkých rokoch prichádza Spolok s iniciatívou odhalenia pamätných tabúľ dvom významným, ale stále málo známym turzovským rodákmi. Prvým z nich je maliar, pápežský portrétista a diplomat gróf **Bartolomej Dominik Lippay** (vlastným menom Lipner) a druhým lekárom **MUDr. Jozef Hermann** (pôvodne Armín) **Hoffmann**. Prvý sa vďaka svojmu umeniu pohyboval medzi poprednými európskymi osobnosťami svojej doby (pápež, cisár), druhý svojou obetavou prácou zachraňoval životy a pri svojich pokusoch dokonca ešte pred Flemingom objavil penicilín. Keďže šírili dobré meno svojho rodiska ďaleko za hranicami mesta i vlasti, nepochybne si zaslúžia, aby sme si ich uctili takýmto spôsobom.

Nad podujatím odhalenia tabúľ prevzala záštitu poslankyňa Európskeho parlamentu Mgr. Miriam Lexmann. V najbližších dňoch čakajú na Spolok rokovania s vlastníckmi budov, na ktoré by mali byť tabule osadené. O všetkom podstatnom budeme členskú základňu priebežne informovať.

BLAHOŽELÁME

V mesiaci marec oslávili životné jubileá členovia Spolku

Ing. Vladimír
J. Dlhopolček,
Hlohovec

Ján Mudrík,
Turzovka

Želáme im všetko najlepšie, najmä pevné zdravie a v ďalších rokoch života veľa šťastia, úspechov a rodinnej pohody.

TURZOVKA VO SVETE, SVET V TURZOVKE

Siedme svetové stretnutie Turzovčanov (VII. SST) a ich potomkov sa uskutoční (verme, že bez nejakých výrazných obmedzení) v auguste tohto roka. S jednotlivými aktivitami budeme našich členov

priebežne informovať, ale už v januári sme odštartovali jednu z nich. Vlastne ide o „oprášenie“ staršieho nápadu, ktorý Spolok využil už pri V. SST v roku 2013 a 2014. Vtedy to nevyšlo úplne podľa predstáv, preto sme sa rozhodli zopakovať tento pokus dúfajúc v jeho adekvátnejšiu, širšiu a najmä početnejšiu odozvu. O čo ide?

Na našej webstránke i facebookovskom konte nájdete ideový plagát k SST, ktorého autorom je tradične náš člen a turzovský rodák, akademický maliar Ondrej Zimka. Obraciame

sa (nielen) na členov, aby si **plagát stiahli, vytlačili a odfotografovali sa s ním pred nejakou pamiatkou alebo známym objektom na Slovensku či v ktorejkoľvek krajine sveta**. Fotografie s plagátom VII. SST, pripojením mena, priezviska, názvom miesta a pozdravu potom zašlite mailom na adresu Spolku (spolok.spt@gmail.com), prípadne ju môžete zdieľať cez facebook. Je potrebné tak učiniť **najneskôr do 10. júla 2022**.

Každého, kto tak urobí, budeme považovať za priameho účastníka SST

a pošleme mu pamätný list. Snímku, ktorú nám zašlete, odprezentujeme cez naše informačné kanály. Ak sa nám podarí zhromaždiť dostatočný počet fotografií, radi by sme pripravili fotovystavu pre všetkých účastníkov, ktorí počas víkendov 12. - 14. augusta 2022 osobne zavítajú do Turzovky.

Ak patríte medzi tých, ktorých pracovné alebo iné povinnosti „odvejú“ v nasledujúcich týždňoch a mesiacoch do rôznych kútov Slovenska či sveta, pamätajte aj na túto spolkovú aktivitu a dajte nám i Turzovke o sebe vedieť.